

Урок № 13-15

Тема: Інтеграційні процеси. Міжнародні організації в Європі

Типи країн Європи за рівнем економічного розвитку. Вам уже відомо, що рівень економічного розвитку країни визначається насамперед показником валового національного продукту (ВВП) на душу населення. Комплексним показником, що визначає якість життя в країні, є індекс людського розвитку (ІЛР).

Визначаючи типи країн, також ураховують їхню роль у світовій економіці та міжнародному політичному житті. За класифікацією ООН, в Європі є два з чотирьох типів країн: високорозвинуті країни (35 держав) та країни з перехідною економікою (9 держав) (мал. 1).

За картою субрегіонів Європи (див. мал. 4) та довідковою таблицею і з'ясуйте, в яких субрегіонах переважають високорозвинуті країни, а в яких - країни з перехідною економікою.

Мал. 1. Типи країн Європи за рівнем економічного розвитку

Високорозвинуті країни входять до міжнародних економічних організацій, більшість з них - до військово-політичного блоку НАТО. Країни мають великий економічний потенціал. У їхньому господарстві за кількістю зайнятого населення переважає невиробнича сфера.

Стрижнем економічного розвитку Європейського регіону є 4 країни з «Великої сімки»: Німеччина, Франція, Велика Британія та Італія. У них

показники ВВП на душу населення становлять 30000-40000 доларів США на рік; рівень ІЛР - високий (понад 0,9). Вони мають багатoproфільну економіку, але є головними експортерами на світовий ринок наукомісткої промислової продукції: електроніки, робототехніки, новітніх матеріалів. Ці країни перейшли до постіндустріального суспільства, в якому провідну роль виконує сфера послуг (освіта, соціальне забезпечення, охорона здоров'я, фінансові послуги, рекламний бізнес тощо); в ній зайнято понад 70% населення. Країни «Великої сімки» чинять вирішальний вплив на світову політику.

Економічно розвинуті невеликі країни Європи є різними за площею. «Невеликими» їх називають через незначний вплив на світову політику та економіку.

Деякі з них є партнерами країн «Великої сімки» по НАТО (Ісландія, Норвегія, Данія, Бельгія, Нідерланди, Люксембург), інші - нейтральні країни. Країни мають вузький внутрішній ринок, відчують значну нестачу сировини, через те зовнішня торгівля для них має величезне значення. Наприклад, Швейцарія експортує понад 90% вироблених годинників, вивозить на світовий ринок медикаменти, медичне, поліграфічне, текстильне обладнання, ювелірні вироби, антикваріат, шоколад. Значну роль відіграє й невиробнича сфера: найбільш надійні в світі банки, величезні страхові компанії, міжнародний туризм, транспортні послуги іншим країнам.

До країн середнього рівня економічного розвитку відносять Іспанію, Португалію, Грецію, Ірландію, Мальту. До них після вступу до ЄС долучилися Польща, Чехія, Словаччина, Угорщина, Словенія, Хорватія, Естонія, Литва, Латвія, Румунія, Болгарія. Показник ВВП на душу населення в них становить у середньому 8000-25000 доларів США на рік. Рівень ІЛР високий (0,8-0,9). Ці держави є індустріально-аграрними. Мають високий рівень індустріалізації та розвинуту сферу послуг. Важливу роль в їхньому господарстві відіграє міжнародний туризм.

До країн з перехідною економікою відносять частину держав, що виникли після розпаду Радянського Союзу (Білорусь, Молдову, Росію, Україну) та частину країн з колишнього соціалістичного табору (Албанію, Боснію і Герцеговину, Македонію, Сербію, Чорногорію). У цих країнах сформувався переважно індустріальний тип економіки, і певний час панувала планова економічна система. На початку 90-х рр. XX ст. вони взяли курс на перехід від планової до ринкової економіки. Ці реформи в різних країнах відбувалися неоднаковими темпами. Показники ВВП на душу населення коливаються від менш ніж \$2000 у Молдові до майже \$9000 у Росії.

Європейський Союз. Європейські країни мають сприятливіші умови для інтеграційних процесів, ніж інші регіони світу. На основі найвищого рівня інтеграції 28 держав створили найпотужнішу регіональну економічну та політичну міжнародну організацію Європейський Союз (ЄС). З 2016 р. у стані виходу з Євросоюзу перебуває Велика Британія, який має завершитися у 2020 р.

Головними напрямками роботи країн-членів ЄС є такі. По-перше, це створення економічного союзу, тобто спільна зовнішня економічна політика, спільний ринок послуг, матеріальних благ, капіталу й праці. По-друге, створення монетарного союзу та єдиної валюти євро. Єврозона - група держав Європейського Союзу, офіційною валютою яких є євро. Спочатку Єврозона налічувала 11 країн, в яких євро було введено 1 січня 1999 р. (готівка - 1 січня 2002 р.). Нині в Єврозоні - 19 країн ЄС. Крім того, євро також введено в обігу державах-карликах Європи, що формально не входять до складу Євросоюзу, у заморських департаментах Франції, на островах, що входять до складу Португалії, у Косово та Чорногорії. Діє Європейський центральний банк (ЄЦБ). Його штаб-квартира - у Франкфурті-на-Майні (Німеччина).

По-третє, створення політичного союзу: спільна зовнішня політика, а також упровадження спільного громадянства. ЄС має прапор (мал. 8) та гімн. Гімном у 1985 р. стала «Ода до радості» Л. Бетховена. Він не призначений для заміни національних гімнів держав-членів. Гасло ЄС: *Invarietate concordia* (з лат. - єдність у різноманітності).

Ступінь інтеграції країн є достатньо високим: Європейський Союз як єдине ціле є повноправним членом Світової організації торгівлі (СОТ), має представництва в ООН, «Великій сімці», «Великій двадцятці» та постійні дипломатичні місії по всьому світу. ЄС не має власних збройних сил, однак сприяє військовому співробітництву його країн-членів, більшість яких є членами НАТО. Юридично в ЄС не виокремлено столиці, але де-факто такою є Брюссель (Бельгія), де розміщується більшість інституцій Європейського Союзу (мал. 9).

Головними органами ЄС є: Європейська рада (Рада Європи), що визначає головні політичні напрями ЄС, на рівні міністрів іноземних справ або, за необхідності, інших міністрів приймає рішення практично з усіх аспектів діяльності ЄС; Європейський парламент (ЄП) - бере участь у підготовці та прийнятті юридичних актів Євросоюзу, формує його зовнішню політику; Європейський суд з прав людини - забезпечує єдність трактування законів згідно з угодами ЄС та інші. ЄС має 24 офіційні та робочі мови.

Україна у 2014 р. підписала спершу політичну частину Угоди про асоціацію з ЄС з метою подальшого вступу до цієї організації, а згодом й економічну - тобто Угоду в повному обсязі.

Мал. 2. Прапор ЄС

Мал. 3. Європейський Союз та перспективи його розширення

Країни Шенгенської зони. Між країнами ЄС діє Шенгенська угода - договір «Про скасування паспортного митного контролю між країнами Європейського Союзу» (мал. 10). Угода набула чинності в 1995 р. До Шенгенської зони входять 22 із 28 держав-членів ЄС (усі «старі» держави-члени ЄС, окрім Великої Британії та Ірландії, та усі «нові», окрім Кіпру, Румунії та Болгарії).

Шенгенська віза діє також на території трьох країн Європи, що не входять до ЄС. Це Норвегія, Ісландія та Швейцарія. Тобто нині угода діє у 25 країнах Європи.

Рада Європи. Однією з найбільш впливових та найчисленніших міжнародних організацій у Європі є Рада Європи (РЄ) (мал. 11). Штаб-квартира організації розташована в Страсбурзі (Франція). У цьому місті у спеціально збудованому Палаці Європи відбуваються засідання РЄ. Нині членами цієї організації є 47 держав. Окрім європейських країн членами РЄ є Туреччина, Кіпр, Грузія, Вірменія, Азербайджан. У 1995 р. до Ради Європи вступила й Україна. З 1993 р. кандидатом до РЄ є Білорусь. Статус спостерігача мають Ізраїль, Японія, США, Канада, Мексика, Ватикан. Членство в РЄ відкрите для всіх держав.

Головні напрями роботи РЄ - реалізація прав людини, гуманітарного, правового та соціально-економічного співробітництва, співпраці в області культури, екології, інформації. Один з найбільших успіхів РЄ - це Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод 1950 р., яка слугує основою для Європейського суду з прав людини. РЄ визначила європейські символи: прапор та гімн Європи.

Роль НАТО в загальноєвропейській системі безпеки. З військових міжнародних організацій найупливовішою є Організація Північноатлантичного договору (НАТО) (мал. 12). Договір про утворення блоку було підписано у Вашингтоні в 1949 р. дванадцятьма державами Європи та Північної Америки. Нині членами НАТО є 29 країн, 26 з яких розташовані в Європі. Штаб-квартира організації розміщується у Брюсселі; офіційні мови: французька та англійська.

Мал. 4. Стандартна Шенгенська віза

Мал. 5. Прапор Ради Європи

Мал. 6. Логотип НАТО

Головним принципом організації є система колективної оборони, тобто спільні, організовані дії всіх її членів у відповідь на атаку з боку зовнішньої сторони. Основними завданнями організації є підтримання стабільності в зоні Північної Атлантики. У зв'язку з подіями 11 вересня 2001 р. в США на перший план було висунуто нове, нетрадиційне для НАТО, питання боротьби проти міжнародного тероризму. Це сприяло подальшому розширенню «зони відповідальності» Північноатлантичного альянсу. Отже, НАТО практично є базовою структурою сучасної системи міжнародної безпеки.

Україна активно співпрацює з НАТО. Це уможлиблює підвищення рівня зовнішніх гарантій національної безпеки нашої держави, зокрема її політичної незалежності, територіальної цілісності й непорушності кордонів.

ЗАВДАННЯ:

1. Перегляньте презентацію за посиланням:

<http://www.myshared.ru/slide/1066424/>

2. Дайте відповіді на запитання:

- 1. Назвіть приклади держав Європи, що належать до різних типів і підтипів за рівнем економічного розвитку.*
- 2. Які причини вузької спеціалізації національних економік економічно розвинутих невеликих країн Європи?*
- 3. Які головні напрями роботи країн-учасниць ЄС?*
- 4. Що таке Шенгенська зона?*
- 5. Поясніть роль НАТО у загальноєвропейській системі безпеки.*

6. Поясніть, як регіональна інтеграція країн Європи впливає на особливості їх економіки.*

7. Спрогнозуйте позитивні риси та ризики вступу України до ЄС.*

3. Творче завдання (+2 бали)

Відишуйте на політичній карті світу країни середнього рівня розвитку. Знаючи історичне минуле цих держав, спробуйте пояснити, чому їм вдалося досягти лише середнього рівня економічного розвитку.

4. Вправа – гра за посиланням:

<https://learningapps.org/3774459>